

מוסדות "חזון עובדיה" יישוב אדם
כתיבה: הרב מרדכי גור
צריכה: הרב יהונתן חדד

שיעורו השבועי
של מרן הראשון לציון
הרב יצחק יוסף שליט"א
בנושאים אקטואליים
בתוכנית "קבלת שבת"

צנין יצחק

פרשת וישלח תשפ"ה | גיליון 404

כנושא: הלכות חג החנוכה

מצות הדלקת נרות חנוכה

אנו מתקרבים לימי חג החנוכה, ע"כ נאמר מעט מיסודות
ההלכות שבחג החנוכה.

בגמ' (שבת כא:). ת"ר, מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד
ואחד. והמהדרין מן המהדרין, ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה
מכאן ואילך פוחת והולך, ובה"ש אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך
מוסיף והולך. אמר עולא, פליגי בה (בטעמם של ב"ש ובה"ש) תרי אמוראי
במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר טעמא דבית שמאי
כנגד ימים הנכנסין (כלומר, הימים שיבואו), וטעמא דבית הלל כנגד ימים
היוצאין (הימים שבאו). וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג, וטעמא
דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין. וידוע שבכל מקום הלכה כבית הלל.
וכמו שמבואר בגמרא בכ"מ (ע' ברכות לה: שב"ש במקום ב"ה אינה משנה. וע'
עירובין ו: לעולם הלכה כב"ה). ונתנו ע"ז רמז יפה, שחנוכה"ה ר"ת, ח' נרות והלכה
כבית הלל.

דין המהדרין מן המהדרין

אלא שנחלקו הראשונים, בביאור ענין המהדרין מן המהדרין, שהרמב"ם
(פ"ד ה"א) כתב: כמה נרות הוא מדליק בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית
ובית מדליק נר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם
אחד. והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד
בין אנשים בין נשים, והמהדר יתר על זה ועושה מצוה מן המובחר, מדליק
נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד.
(הלכה ב:). כיצד, הרי שהיו אנשי הבית עשרה, בלילה הראשון מדליק עשרה
נרות, ובליל שני עשרים, ובליל שלישי שלשים, עד שנמצא מדליק בליל
שמיני שמונים נרות. (הלכה ג:). מנהג פשוט בכל ערינו בספרד, שיהיו כל אנשי
הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון, ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה,
עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות, בין שהיו אנשי הבית מרובים
בין שהיה אדם אחד. ע"כ. ומבואר שלומד הרמב"ם שהמהדרין מן המהדרין
מוסיפים על המהדרין הראשונים, ועושים שני הידורים יחד. וכ"כ במגיד
משנה שם, וסיים, זה פירוש רבינו ונכון הוא. ומה שכתב הרמב"ם מנהג פשוט
וכו' הוא גם כן מנהגינו. ע"כ.

אולם התוספות שם (ד"ה והמהדרין) כתבו, נ"ל דב"ש ובה"ש לא קיימי אלא אנר
איש וביתו, שיש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר כנגד
ימים הנכנסים או היוצאים, אבל אם יעשה נר לכל אחד, אפילו יוסיף ליכא
היכרא, ד"ל שכן יש בני אדם בבית. ע"כ. גם המאירי שם כתב כפ"י התוס',
וכ"כ הריטב"א (שבת שם). ורבינו ירוחם (נתיב ט ח"א דף סא טור ג). ע"ש.

ההלכה במח' הרמב"ם והתוס'

ומרן השו"ע (סימן תרע"א ס"ב) פסק כדעת התוספות. כמה נרות מדליק, בלילה
הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל
אחרון יהיו שמונה. ואפ"ל אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר.

אמנם הרמ"א שם לא פסק כהתוספות, אלא פסק שכל אחד מבני הבית
ידליק והוסיף שכן המנהג פשוט, ושיזוהרו ליתן כל א' וא' נרותיו במקום
מיוחד כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקין. ע"כ. אמנם לא פסק ממש כדברי
הרמב"ם, כי הרי להרמב"ם, בעל הבית מדליק את כל הנרות כמנין אנשי
הבית, ולא שכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו. כדברי הרמ"א.

וצ"ל דהרמ"א ס"ל דכל ד' הרמב"ם היה בזמן הראשונים שהיו מדליקין
מבחוץ דשיעורו בטפח הסמוך לפתח, ובודאי דלא היו יכולים להדליק כל
אחד בפ"ע ובמקום מיוחד, והיה אחד מדליק עבור כולם ביחד, אבל עכשיו
דמדליק מבפנים, להנהיגם כהרמב"ם יותר טוב שכל אחד ידליק בעצמו
נרותיו ובמקום מיוחד לא בערבוביא כדי לצאת ידי קושיה התוס' (שיהיה ניכר
איזה יום הוא) גם להנהיגם בעיקר הדבר כהרמב"ם. כ"כ בספר בית הלוי (שבת
כג. ד"ה אר"ז מריש).

אמנם גם למנהג אשכנז, כדברי הרמ"א, שכל אחד מבני הבית מדליק, היינו
דוקא האנשים, אבל לא הנשים, והנשים לא מדליקות בפני עצמן.
וביאר החת"ס (שבת כא:). הטעם בזה, כיון שכל כבודה בת מלך פנימה, אי"ז
מתאים שהאשה תדליק בחוץ.

חידוש שהספרדים והאשכנזים היפכו דעותיהם

והנה ה"ט"ז והבאר היטב כתבו, שבנר חנוכה מצאנו חידוש, שהספרדים
נוהגים כהתוס', והאשכנזים נוהגים כעין דברי הרמב"ם להדליק נרות חנוכה
לכל אחד ואחד. ע"ש. ולכאורה היא באמת תימה, שהרי כבר כתב מרן הב"י
בשו"ת אבקת רוכל (סימן י' וסימן לב) שהספרדים קיבלו עליהם את הוראות
הרמב"ם. ובכנסת הגדולה (אר"ח סי' תצה) כתב, שספר השו"ע רובו מיוסד על
דברי הרמב"ם.

אולם כבר העיר בזה החמד משה שמנהג הספרדים הוא מנהג קדום שנוצר
ברמב"ם עצמו. וכ"כ הגאון רבי שלמה הכהן מוילנא, הובא בשד"י חמד (מערכת
חנוכה אות ט סק"ד).

ובאמת שאין זה הדבר היחיד שהספרדים נהגו כרבני אשכנז, והאשכנזים
נהגו כרבני הספרדים, ומצינו כן בד' כוסות בליל פסח, שהספרדים נוהגים
לברך על כוס ראשון ושלישי בלבד, וכדעת הרא"ש, ואילו האשכנזים נהגו
כדעת הרמב"ם לברך על כל כוס וכוס. (ראה בטור ובשלחן ערוך סימן תעד). וכן
בסליחות האשכנזים נהגו כמו שהביא הרמב"ם, לומר סליחות ותחנונים רק
בעשרת ימי תשובה. (רמב"ם פ"ג ה"ד). ואילו בעל הטורים (בפי' נצבים בד"ה את
לבבך), כתב שנהגו להשכים לסליחות מר"ח אלול. וכן לגבי צורת האותיות,
שמרן בבית יוסף (בסימן לו) הביא את צורת האותיות של האשכנזים מספר
ברוך שאמר, ואילו הגאון יעב"ץ (שהיה גאון אשכנזי) הביא במור וקציעה את
צורת האותיות של הספרדים.

הדלקת נרות בפני בני הבית

בעת שמדליק נרות חנוכה לכתחלה יש לו לקבץ את כל בני ביתו הסמוכים
על שולחנו שיהיו נוכחים בשעת הברכות וההדלקה, כדי לפרסם הנס, וכמו

והנה בגמ' שבת (כא:): אמרו, וכבתה אין זקוק לה, ורמיניה, מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מאי לאו, דאי כבתה הדר מדליק לה (ומשמע שיש לחזור ולהדליק אם כבתה). לא, דאי לא אדליק מדליק (עד שתכלה רגל מן השוק אינו שיעור לזמן שצריך לחזור ולהדליק, אלא שיעור לזמן שמי שלא הדליק יכול להדליק). ואי נמי לשיעורה (שיעור השמן שיש לתת בנר). ע"כ. ושיעור זמן זה כתבו הר"ף והרא"ש והרמב"ם שהוא כמו חצי שעה, אחר תחילת הזמן האמור.

ובפשטות ב' התירוצים בגמרא נחלקו ביניהם, דלתירוץ קמא יכול להדליק רק עד חצי שעה מזמן צאה"כ, אבל אחר חצי שעה אינו יכול להדליק. ואילו לתירוץ בתרא הקפידא היא שיתן שמן כשיעור חצי שעה, אבל יכול להדליק גם אחר חצי שעה מצאה"כ, ולכאורה כיון שנחלקו בזה תירוץ הגמ', המתאחר מלהדליק נר חנוכה עד שעבר חצי שעה מצאה"כ, אינו מדליק נר חנוכה רק מספק. וכ"ד הר"י פורת (תוס' שם), שיש לזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי, ומ"מ אם איחר ידליק מספק, דהא משני שינויי אחרינא. ע"כ.

אולם כתבו עוד, ולר"י נראה, דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים. ע"כ. וכוונתם שאמרו שם בגמ' שבשעת הסכנה מניחה על שולחנו דיו. (ע"ש פירש"י). ואע"פ שכיום אין סכנה, מ"מ כתבו כמה ראשונים שנהגו בכל גווי להדליק בפנים.

המסקנא שמי שאינו יכול להדליק בזמן (והנכון שישלח את אשתו שתדליק במקומו, אך אם גם היא לא הדליקה) יכול להדליק גם אח"כ, ואם לא הדליק בתחלת הלילה, מדליק והולך כל הלילה בברכה, כל זמן שלא עלה עמוד השחר. ואין לחוש בזה לספק ברכות, מאחר שכך המנהג להדליק בברכה גם אחר חצי שעה מצאת הכוכבים. (וע"ע ילקוט יוסף חנוכה סי' תערב אות ג).

שכתב המג"א (סי' תרעב סק"ה). ובערוך השלחן (שם ס"ז) כתב, שאם אין בני הבית ערים ידליק בלא ברכה. וכ"כ בן איש חי (פרשת וישב אות ז) וכתב שדי בשנים נעורים. ולפ"ז אם לא הדליק עד שהלכו ב"ב לישון, עליו להערים. והנה הגר"ח בשו"ת ידי חיים הנדפס מכ"י (עמ' קכט) כתב, שיש לבאר מה החילוק בין נר שבת שהמצוה מוטלת על האשה, לבין נר חנוכה שהטילו את עיקר המצוה על האיש. וכתב הגר"ח, משום שנת שבת מותר להשתמש לאורו, והוא מצרכי הבית המוטלים על האשה, משא"כ בנר חנוכה. ועוד, שנת חנוכה עיקר מצותו בשעת הדלקה, ואם כבתה מיד אין זקוק לה, ועל כן **צריך האיש והאשה לעמוד שם כדי לצאת י"ח**, ואין ראוי שהאשה תדליק ותברך ותוציא את האיש, והוא יהיה טפל לה, אבל בנר שבת כשהאיש משתמש לאור הנר בלילה, הנה הוא מקיים את המצוה של נר שבת, ואינו צריך לעמוד ליד אשתו. עכת"ד.

אולם צ"ע, וזהו דבר מחודש לומר כן, שכדי לצאת בנר חנוכה צריכים כל בני הבית לעמוד שם בשעת ההדלקה ולשמוע את הברכה. ומבואר בפוס' שכל בני הבית יוצאים ממילא בהדלקת אחד מהם, ואפ"ל שליחות א"צ בזה, דחובת נר חנוכה היא נר איש וביתו.

למסקנא מי שחזר לביתו מאוחר, ולא הדליקו נרות בביתו. (כי הנכון שימנה את אשתו שתדליק עליו, כי הרי היא גם חייבת בהדלקה). יכול להדליק בברכה, אע"פ שאין בני ביתו נעורים. ויש להוכיח כן, ממי שגר בביתו ביחידות, לא שמענו שידליק בלא ברכה משום שאין ב"ב שומעים. וה"נ בנידו"ד. (חמד משה. וראה ילקוט יוסף חנוכה תחילת סי' תרעו).

זמן ההדלקה

זמן הדלקת נרות החנוכה הוא בצאת הכוכבים, שהוא כרבע שעה אחר שקיעת החמה, לא מאחרים ולא מקדימים. אולם אם יש לחוש לביטול תורה, או שהוא אנוס, יכול להדליק גם לאחר מכן.

ניתן להאזין לשיעור בכל יום שישי בשעה 15:40 ברשת מורשת ובשידור חוזר בטלפון: 0799165000

לקבלת העלון במייל ולכל הארה והערה: M0507497878@gmail.com

מהנעשה במוסדות "חזון עובדיה" ישוב אדם

כולל אברכים | יום שישי | בעלי בתים | מדרשיה לנוער ולבנות | ארגון בני הישיבות | ארגון הילדים בן מלך

גם אתה יכול להיות חלק מפעילות המוסדות!

לתרומות: עמותת חזון עובדיה שע"י מרכז רוחני תורני תל ציון - בנק מזרחי טפחות סניף 591 מ"ח 105767